

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 49
Godina XXV
Maj, 2020.
[str. 143-148]

© Monos 2020

PRIKAZI I OSVRTI

Dr. sc. Salkan Užičanin, *Nacija i teror – djelovanje nacionalističkih organizacija u Bosni i Hercegovini (1921 – 1929)*

Društvo historičara Tuzla, 2019. (581)

Ova knjiga predstavlja značajan doprinos proučavanju političke historije Bosne i Hercegovine. Koliko znam, to je prva ozbiljnija cjelovita studija o djelovanju terorističkih organizacija u Bosni i Hercegovini u prvih desetak godina Kraljevine SHS. U njoj autor, iz jednog posebnog ugla, promatra uzroke i posljedice opće političke nestabilnosti i permanentne krize u međunacionalnim odnosima u Kraljevini SHS, koja će eskalirati ubistvom Stjepana Radića i još tri poslanika HSS u parlamentarnoj skupštini Kraljevine SHS, sredinom 1927. godine, a što će opet biti jedan od povoda za uvođenje šestojanuarske diktature Kralja Aleksandra, 1929. godine.

Nisu bez razloga neki historičari ovaj period političke historije Kraljevine SHS nazvali vrijeme lažnog ili pseudoparlamentarizma. Ustvari, neposredni uzroci krize leže u samom korijenu te novostvorene države. Sam način stvaranja, odnosno ujedinjenja bio je i ostao kamen spoticanja i predmet oštrih međunacionalnih sporenja i nesporazuma, ali i socijalnih tenzija i stalnih napetosti tokom njenog trajanja. Za jedne je to bilo ili trebalo da bude ujedinjenje dva ravnopravna državna subjekta – Države SHS i Kraljevine Srbije u neku federaciju ili konfederalnu zajednicu, drugi su je vidjeli kao Srbiju, uvećanu prisajedinjenjem (pripajanjem) bivših teritorija poražene Austro-Ugarske Monarhije. Neraščišćeno pitanje–ujedinjenje ili prisajedinjenje–ostalo je kao trajna “tehnička greška” u temeljima te nove države koja će, u krajnjem biti i uzrokom njene propasti.

Politička previranja tokom državnog provizorija, od Prvo-decembarskog akta 1918. do donošenja Vidovdansskog ustava, 1921., nisu se stišavala. Umjesto stabilizacije, država se našla u stanju permanentne krize i sukoba, općenito govoreći između pristalica režima (monarhističko-centralističkog koncepta) i pristalica opozicionog federalističkog koncepta uređenja države. Grubi napadi nezadovoljnih protivnika režima na njegove

institucije i nosioce naišli su na oštru reakciju i represiju režimskih policijskih snaga. Radilo se o klasičnim oblicima državnog terora koji je praktično i ozakonjen represivnim propisima kao što je bila Obznana i Zakon o zaštiti države. Nakon prvih parlamentarnih izbora i donošenja Vidovdanskih ustava, 1921. godine, ti se sukobi i nemiri nisu stišali, kako se očekivalo, već su samo prividno prešli na politički teren. Ionako zaoštrene političke suprotnosti (a samim tim i međunarodne i socijalne) još više su se produbljivale. Provalija između federalističkog (prohrvatskog) i centralističko-monarhističkog (prosrpskog) bloka bila je sve veća i dublja.

U takvoj situaciji režim je za svoju “odbranu i afirmaciju koristio sva dozvoljena i nedozvoljena sredstva”. (Dr. sc. Salkan Užičanin, *Nacija i teror – djelovanje nacionalističkih organizacija u Bosni i Hercegovini (1921 – 1929)*, Društvo historičara Tuzla, 2019., 581; dalje: S. Užičanin) Kriza je pogodovala bujanju nacionalizma i ekstremističkih desničarskih/profašističkih organizacija i pokreta za odbranu navodno ugroženih nacionalnih interesa države i naroda. (S. Užičanin, 509). Umjesto grube sile policije i žandarmerije, vlasti podstiču osnivanje posebnih omladinskih organizacija i društava, materijalno ih podržavaju, planski ohrabruju i huškaju na protivnike države, ustvari na članove opozicionih političkih stranaka kao i na sve ostale političke protivnike.

Autor je u ovoj knjizi promatrao one, koje su na državnoj političkoj sceni predstavljale pravi izraz ekstremnog nacional-šovinizma a to su: “Organizacija jugoslovenskih nacionalista” (*Orjuna*), “Hrvatska narodna omladina” (*Hanao*), “Srpska nacionalna omladina” (*Srnao*) i Muslimanska omladina “Osman Đikić” (*Munao*), koje su predstavljale pravi izraz ekstremnog nacional-šovinizma na državnoj političkoj sceni.” (S. Užičanin, 11)

Te su organizacije na ovaj ili onaj način bile prisutne u pozadini ili pratnji svih političkih zbivanja u zemlji. Njihovo djelova-

nje, u samoj bazi društva bilo je opterećeno raznim protuvrijednostima, čije je ciljeve i smisao ponekad teško razmrsiti i objasniti. Možda su ih zato mnogi istraživači u sferi naše političke historije često zanemarivali ili stavljali u drugi plan. Autor ove knjige u to se pitanje, rekao bih, hrabro upustio. U svom istraživačkom postupku kombinirao je metodu komparacije sa hronološkom i tematskom metodom. Vješto razdvajajući važno od nevažnog, svoju pažnju usmjerio je na spomenute tri, odnosno četiri najistaknutije nacionalističke organizacije. Svakoj od njih posvetio je po jedno poglavlje knjige, ne slučajno sa skoro identičnim podnaslovima: osnivanje, mreža organizacija, unutrašnje ustrojstvo, članstvo, sredstva i metode djelovanja, finansiranje i ideologija. Nije ni mogao drugačije, jer je dosljedno slijedio ujednačen metodološki pristup predmetu svoga istraživanja, koji je rezultirao objektivnim zaključcima, zasnovanim na obilju uporedivih i provjerljivih podataka i činjenica. Bitno je da je sve te složene procese uspio razumjeti i dobro osvijetliti, uzročno-posljedično povezati i razotkriti glavne pravce njihovog djelovanja i sve to posložiti u relativno lahko prohodno historijsko štivo.

O konkretnim akcijama, metodu i sadržaju rada tih organizacija, autor govori u dva posebna poglavlja – “Terorističke akcije, međusobni obračuni nacionalističkih organizacija – krize i njihovo slabljenje” i “Raspuštanje nacionalističkih organizacija” – koja po obimu zauzimaju skoro čitavu drugu polovinu knjige. Posebno je promatrao *Orjunu* u ulozi zaštitnika vladajućeg režima i terorističke akcije njenih pripadnika na parlamentarnim izborima 1923., kao i djelovanje njenih filijala u nekoliko većih gradova u Bosni i Hercegovini: Sarajevu, Mostaru, Travniku, Banja Luci, Prijedoru.

Ko su bili članovi tih organizacija?

Prezentirajući niz izvornih i do sada malo poznatih podataka, autor je posebno analizirao strukturu njihovog članstva. One su

okupljale mlade ljude iz raznih društvenih i socijalnih slojeva, zadojene nacionalizmom, fanatizirane pojedince, spremne za akciju i žrtvovanje u ime nacionalnih i stranačkih ciljeva. Osim tih “prvoboraca”, u njihove redove su se učlanjivali i razni avanturisti i probisvijeti koji su tražili svoje privremeno utočište ili neko egzistencijalno uhljebljenje. Iako su bile međusobno oštro politički suprotstavljene, pa samim tim i različite po obilježjima i ikonografiji, te organizacije su imale i dosta sličnosti kako po svojoj organizaciji, tako i po načinu i oblicima djelovanja. Manje više sve su bile čvrsto vezane za dominantne nacionalne političke stranke i njihove nacionalne političke projekte. U međusobnim sukobima ili u konkretnim akcijama na terenu, “u ime i za račun svojih velikih mentora”, koristile su se skoro istim rekvizitima i sredstvima: od fine i “mehke” propagande, kroz literarne i pjevačke družine, edukativna predavanja i sportske aktivnosti, pa do djelovanja takozvanih akcionih sekcija iz kojih su se regrutovali razbijači, teroristi, batinaši, pa i ubice... To su, zapravo, bile blijede kopije fašističkih organizacija koje su se u to vrijeme pojavljivale u susjednoj Italiji, Mađarskoj, Bugarskoj i još nekim drugim evropskim zemljama.

Autor nam donosi obilje izvornih podataka o reakciji javnosti na teror i međusobne obračune nacionalista i o prvim odlučnijim mjerama vlade na suzbijanju njihovog terorističkog djelovanja. Te su mjere najčešće poduzimane neposredno nakon promjene političke situacije, odnosno promjene političke stranke na vlasti..

Tako je na primjer, *Orjuna* nastala kao rezultat nastojanja radikalsko-demokratske koalicije da poslije prvih parlamentarnih izbora osigura uspostavu centralističkog vidovdansko poretka i hegemonije jednog naroda u državi. Pojavila se prvo u Dalmaciji po uzoru na italijanski fašistički pokret i uz pomoć režima brzo se proširila po cijeloj državi. Glavni cilj u Bosni i Hercegovini bio joj je suzbijanje ambicija i pretenzija hrvatskog nacionalnog

bloka na Bosnu i Hercegovinu i onemogućavanje muslimanskih težnji, posebno JMO, za autonomijom Bosne i Hercegovine. Do parlamentarnih izbora, 1923. godine, borila se za ostvarivanje političkih ciljeva Narodne radikalne stranke, koja je u tom periodu svoj nacionalizam poistovjećivala sa unitarističkim konceptom države. Do preokreta je došlo upravo tokom parlamentarnih izbora 18. 3. 1923. godine, “kada se *Orjuna* jasno i nedvosmisleno stavila u službu demokrata” kao njihova prikrivena ispostava. Uslijedio je potpuni politički razlaz Radikala i Demokrata, poslije kojeg je Nikola Pašić formirao homogenu radikalsku vladu. Taj će razlaz dovesti do naglog slabljenja i opadanja aktivnosti, pa i kompromitacije *Orjune*, koja gubi podršku radikalske vlade. Tako je umjesto čvrste podrške režimu, ta “batinaška organizacija” dospjela u poziciju da bude progonjena ne samo od tog istog režima već “i drugih nacionalnih gardi, koje su istim metodama počele da joj se odupiru”. (S. Užičanin, 511) Da bi se što efikasnije suprotstavila svojim političkim protivnicima, pa i napadima *Orjune*, Pašićeva vlada pristupila je osnivanju svoje organizacije pod nazivom “Srpska nacionalna organizacija” (*Srnao*) koja je, ustvari, bila pandan *Orjuni*.. Nakon osnivanja, odmah se fokusirala na formiranje četničkih odreda koji su predstavljali njenu udarnu pesnicu za obračun sa protivnicima države i Radikala. *Srnao* je okupljao najzagriženije zagovornike velikosrpskog nacionalizma i hegemonije srpske nacije. Pod direktnim uticajem Radikala, njeni članovi “su u procesu unifikacije jugoslovenske države vidjeli gubljenje srpske nacionalne individualnosti, pa su srpsku naciju identificirali sa novoformiranom državom, a sve ostale narode gledali kao njima podređene (...) Bosnu i Hercegovinu smatrali su srpskim nacionalnim prostorom, a njeno stanovništvo Srbima islamske, katoličke i pravoslavne vjere “ (S. Užičanin, 511)

Na drugoj strani, političke stranke okupljene u Hrvatskom bloku, formirale su *Hanao* kao odgovor na teror režima i pojačano

nasilje nad Hrvatima, koje se direktno provodilo putem terorističkih i drugih akcija unitarističke *Orjune*. Slijedeći politički koncept svojih osnivača, *Hanao* je novoformiranu državu smatrao "tamnicom hrvatskog naroda", pa je otvoreno napadao sve zaštitnike te države, među kojima je na "isturenom položaju" bila upravo *Orjuna*. Odmah po svom osnivanju, *Hanao* je krenuo u borbu protiv režima i njegovih političkih "podržavalaca", koristeći sva raspoloživa sredstva, kao i njihovi protivnici, "pa i ona koja su imala teroristički karakter". U ideološkom smislu, "akceptirala je pravašku i mladohrvatsku ideologiju", koja je Bosnu i Hercegovinu smatrala hrvatskim nacionalnim prostorom, a bosanske muslimane Hrvatima islamske vjere. Radeći u poluilegali, isložena oštrim progonima režima, *Hanao* je, vremenom odbačena i od najjače hrvatske političke stranke (HSS), "pa je relativno brzo iščezla sa političke scene." Slabljenjem *Orjune* i ulaskom HSS u parlamentarni život Kraljevine, organizacija *Hanao* joj više nije bila potrebna.

U drugom dijelu knjige autor se posebno osvrnuo na nacionalističko sučeljavanje i prijedor oko pitanja "čija je Bosna", zatim na pokušaj uključivanja Muslimana u *Srnao* i spomeuti atentat *Srnao* na narodne poslanike HSS, na čelu sa Stjepanom Radićem 1927. godine, koji je izveo istaknuti član *Srnao* Puniša Račić. Na kraju tog poglavlja autor je objasnio slabljenje i raspad *Srnao*.

Usljed konstantnih srpsko-hrvatskih prijedora i sukoba oko Bosne, bosanski muslimani su u prvim godinama Kraljevine Jugoslavije bili u jako teškom i nezahvalnom položaju. Nacionaliziranje muslimana Bosne i Hercegovine kao Srba, odnosno Hrvata islamske vjeroispovijesti bio je strateški cilj i jedne i druge politike. "U tom kontekstu potrebno je posmatrati i osnivanje *Munao* kao eksponenta velikosrpskih ideja. Muslimani su, ipak, kako zaključuje autor, u afirmaciji autonomije Bosne i Hercegovine vidjeli jedinu mogućnost održanja i zaštite u uvjetima velikosrpskih i velikohrvatskih teritorijalnih

pretenzija i asimilatorskih tendencija", što je sa manje ili više uspjeha zastupala i JMO kao najjača politička stranka u Bosni i Hercegovini. (S. Užičanin, 512)

Kakva je bila sudbina tih organizacija?

Umjesto odgovora, citirat ćemo završni pasus u zaključku koji autor daje na kraju ove svoje knjige: "Sprovedenjem terorističkih akcija, nacionalističke organizacije doprinosile su realizaciji velikonacionalnih projekata i na određeni način prikrivale odgovornost političkih stranaka za teško stanje u zemlji. Njihovu sudbinu određivale su političke promjene u zemlji koje su modelirali njihovi politički mentori. Poslije stvaranja srpsko-hrvatske koalicije, 1925. godine, *Orjuna* i *Srnao* gube metu i njihov značaj kod režima opada. *Orjuna* je poslije sklapanja Pribečevićeve koalicije sa Radićem postala potpuno marginalizirana. *Srnao* je već bila pocijepana na nekoliko frakcija, nastalih usljed unutarnjih sukoba u organizaciji i Narodnoj radikalnoj stranci, a radikalsko-radićevska koalicija u potpunosti će umanjiti njenu potrebu. Zamisljena i stvorena kao pandan JMO, MUNAO nije uspjela ni razviti svoju organizacionu mrežu, a već je zapala u krizu. Zbog terorističkog djelovanja brzo je izgubila povjerenje kod muslimanskih masa u kojima je tražila oslonac. Proglasom "Mome dragom narodu", 6. januara 1929. godine formalno-pravno oglašena je monarhodiktatura, čime je prestala potreba vladajućeg režima za postojanjem nacionalističkih organizacija. U martu iste godine formalno su bile zabranjene i raspuštene." (S. Užičanin, 513-514)

Nakon obimnih istraživanja i proučavanja prikupljene građe, autor je u ovoj knjizi uspio dobro rasvijetliti upravo taj pomalo zatamnjeni segment građanske politike u periodu između dva svjetska rata. U knjizi je "posložio" historijat nastanka, metode djelovanja i krajnje učinke tri, odnosno četiri ključne omladinske nacionalističke organizacije u prvim godinama Kraljevine SHS. "Zavirio" je s onu stranu politike koja se obično nalazi

između agitacije i terora, takozvanog zdravog nacionalizma i šovinizma, između šovinizma i fašizma... Iako su djelovale kao puki prijevjesci velikih vladajućih koalicija ili režima, to su bili najbolji “alati” velikim političkim strukturama pomoću kojih su lakše dolazile do svog cilja. Bez sagledavanja i ocjene njihovog djelovanja, ne može se dati realna slika političkih prilika, pa i ukupnog društvenog i političkog ambijenta u Kraljevini SHS u prvim godinama njenog postojanja.

Zahvaljujući ogromnom istraživačkom naporu autora ove knjige, dobili smo jednu sveobuhvatnu historijsku studiju o političkom terorizmu u prvim godinama Kraljevine SHS koji je nosio opća obilježja fašizma. Svojim istančanim istraživačkim nervom, autor je uspio rekonstruisati i “ispratiti” glavne tokove i procese, ali i ključne protagoniste tih teških sučeljavanja, suprotnosti, sudara na političkoj sceni zemlje. Ova sjajno urađena studija definitivno rasvjetljava i ta pomalo zatamnjena područja naše političke historije. Ti procesi, pa i same organizacije jesu bili rezultat ili proizvod ključnih političkih faktora na političkoj sceni zemlje, ali su imali i neka specifična, manje poznata obilježja, posebno u Bosni i Hercegovini, na što je autor i fokusirao svoju pažnju. Među mnogobrojnim, spomenimo samo slučaj *Munao*, koji je osnovan s ciljem da onemogući djelovanje Spahinovaca (to jest JMO) i njihovog autonomaštva “glede Bosne”, s njima je povezan pokušaj atentata na Mehmeda Spahu itd..

Studija se zasniva na obimnoj, znalački odabranoj izvornoj građi i relevantnoj literaturi, čiji spisak zauzima punih 20 stranica. Na popisu je 75 listova i časopisa, 102 knjige i 74 studije i članka. Tu je i 114 slika i ilustracija, registri ličnih imena i geografskih pojmova. Autor je koristio arhivsku građu iz odgovarajućih fondova Arhiva Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Arhiva Jugoslavije u Beogradu, Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, Arhiva Unsko-sanskog, Hercegovačko-neretvanskog i Tuzlanskog kantona

kantona, te relevantnu objavljenu arhivsku građu. Osnovni tekst studije, praćen je (šire objašnjen) sa čak 2026 fus nota, od kojih mnoge osim, podataka o izvorima, za manje upućene sadrže i opširnija objašnjenja pojedinih manje poznatih pitanja i segmenata u knjizi. To su podaci o obimnosti, ali i naučnoj osnovi ovog istraživanja. Zahvaljujući istrajnom radu, upornosti, što ne reći stručnosti i talentu autora, oni su u ovoj knjizi sjajno posloženi, u jezičko stilskom pogledu u zanimljivo, čitljivo i “lahko prohodno” historijsko štivo.

Nakon iščitavanja ove knjige nije teško zaključiti da svako sagledavanje političkih prilika u tom periodu ne bi bilo objektivno i potpuno bez propitivanja i ocjene djelovanja spomenutih nacionalističkih organizacija, negdje iza kulisa oficijelne i otvorene političke scene. Rezultati ovog istraživanja bit će, zasigurno, od pomoći svakome ko se bude bavio ovom problematikom. Knjiga upotpunjuje naša saznanja, ali i na svojstven način, klasičnim historijskim instrumentarijem (citatima izvornih dokumenata, fus notama itd), odslikava atmosferu u kojoj se nekada vodila politika na ovim prostorima. Svojim kvalitetom u svakom pogledu, knjiga se nameće kao nezaobilazna literatura za proučavanje političkih prilika u Bosni i Hercegovini u periodu između dva svjetska rata.

Pažljivijim čitanjem, međutim, doći ćemo do zaključka da se ta politika, ako ne na isti način, a ono po sličnim metodama vodi i danas. Frapirajuće djeluje sličnost pisanja, odnosno sadržaj nekih citata iz štampe koji nam se u ovoj knjizi doimaju kao da su izravno preuzeti iz nekog današnjeg stranačkog ili režimskog lista, portala ili drugog medija. Na političkoj sceni (ili iza njenih kulisa) i danas imamo četnike i ustaše koji se bore za identične ciljeve za koje su se borili i ekstremisti iz spomenutih organizacija od prije stotinjak i više godina na ovim prostorima pod istim ili sličnim nazivima. Kao da su prepisali svoje političke programe od spomenutih prethod-

nika i bukvalno “iskočili” iz ove knjige. Ne radi se ovdje samo o slučajnostima u terminološkom smislu. Identična je njihova ideologija, ali i organizacija, vanjski izgled, ikonografija, rekviziti, retorika, znamenja – u krajnjem i oni nekadašnji i ovi sadašnji imaju potpuni isti cilj “glede Bosne”: da je nema. Za ilustraciju, da navedemo samo nekoliko citata iz knjige:

“Srnaoovac Krsto Marić, sudija i poslanički kandidat NRS u bijeljinskom srezu, 22. januara 1925. u svom izbornom proglasu, koji je počinjao sa *spremite se spremte četnici*, pozivao je “srnaovce” i četnike da *milom ili silom porade* da radikali pobijede na izborima. Hrabreći ih poručivao je: *odobrenje za oružje ne tražite ni od koga, vi ste vični rukovanju oružjem, a kad isto bude zatrebalo, dobićete ga. Budite budni, budite spremni, budite disciplinovani.*” (S. Užičanin, 411)

“Tvrdnje hanaovaca da je Bosna i Hercegovina na martovskim izborima (1923., nap. autora) ispoljila svoj republikansko-hrvatski karakter, za srpske nacionaliste bila je *smešna glupost*. Poručivali su im da se već jednom moraju uvjeriti da oko Bosne ne može biti natezanja kao hrvatske pokrajine, jer Bosna je kroz *vekovje i vekove očuvala svoj srpski karakter i dovoljno dokumentovala svoju srpsku svest*. Bosna je spadala u sferu srpskih interesa i nikada nije mogla biti predmet nekog pogađanja i diskusije. Pitanje Bosne za njih je bilo definitivno riješeno ulaskom srpske vojske. Za Srbiju je Bosna i Hercegovina *ono što je za Francusku Alzas i Lorena. Ona je zauvek spojena sa Srbijom i nema te sile koja je može rastaviti od Srbije. Nikakvo glasanje ne može da izazove neke imaginarne promene. Bosna je srpska. I ostaće srpska: milom ili silom*” (S. Užičanin, 442)

“Na mitingu Srnao, 1924. u Beogradu, Kosta Majkić je izjavio da se Bosna *oduvek ponosila svojim srpskim imenom i srećna je sada, što je postala Srbijom*. (S. Užičanin, 442, fus nota 1764)

“Državno pravo *srnaovci* su svodili na pravo jačeg (...) Bosnu i Hercegovinu Srbija

je uz velike žrtve na maču dobila i samo tako je mogla izgubiti. Autonomna Bosna, Šukorsko-begovska ili sastavni dio *trialističke Velike Hrvatske do Drine i Zemnu*, bila je za *srnaovce* nemoguća.” (S. Užičanin, 443)

Po *hanaovcima* “političke granice Hrvatske države prostirale bi se između brze Drave, veličanstvenog Dunava, srebrenopjene Save, hitre Drine i sinjega hrvatskog Jadrana, dok bi ostatak zemlje ušao u sastav Hrvatske. Bosnu i Hercegovinu smatrali su hrvatskom zemljom i kolijevkom hrvatstva. (S. Užičanin, 154)

“Kao crna nit provlačila se u velikosrpskim nacionalističkim krugovima mržnja prema Muslimanima i islamu (...) Ljagu koju su bacili na srpski narod prelaskom na islam, Muslimani su mogli sprati jedino povratkom na *pradjedovsku vjeru*. U protivnom prijetili su im pogromom i protjerivanjem u Aziju.” (S. Užičanin, 219-220)

Šta reći na kraju?

Ovo je vrijedan istraživački poduhvat za našu historiografiju, jer nam u potpunosti rasvjetljava, često zanemarivanu i pomalo zatamnjenu stranu političke scene u periodu između dva svjetska rata, ali uz to, ova knjiga uveliko doprinosi boljem razumijevanju nekih današnjih politika i procesa na ovim prostorima. Ona će, zasigurno biti od velike pomoći svima koji žele bolje razumjeti i objasniti savremena politička kretanja u Bosni i Hercegovini. Bit će dakle, od koristi, ne samo historičarima, već i politolozima, sociolozima, ali i nosiocima probosanskih politika u ovom prostoru. Ovdje i sada.

Iako predstavlja naučno djelo, ispisano po strogim normama struke i nauke, ovo je izuzetno poučna knjiga za sve one koji iskreno žele da Bosne ovdje ima, što bi se reklo “u punom državnom kapacitetu”.

U tome je njena dodatna vrijednost.

Prof. dr. Omer Hamzić